

Оксана СОЛОВІЙ, Ярослав МЕХ

МЕТОДИКА АУДИТУ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Розглядаються окремі аспекти вдосконалення методології аудиту. Досліджуються процедури вибіркової перевірки в системі виявлення та використання внутрішніх резервів суб'єктів підприємництва.

Ключові слова: внутрішні резерви, моніторинг, статистичні методи аудиту, вибірка.

У загальному вигляді сутність проблеми, що ми розглядаємо, полягає в розробці новітніх методик організації аудиторських перевірок, якими вважаються "ноу-хау" аудиторських фірм та обґрунтування ефективності використання в аудиті сучасних методів, зокрема вибіркової перевірки (аудиторської вибірки), для внутрішньогосподарського обліку, оцінки, аналізу та прогнозування дієвості внутрішніх резервів підприємств, що є результатом раціонального використання виробничих ресурсів і фінансово-господарської діяльності.

Ефективність фінансової діяльності як економічне середовище формування та мобілізації внутрішніх резервів перебуває під постійним впливом і контролем великої кількості служб підприємства і залежить від правових, організаційних, управлінських та інших чинників.

Ефективність функціонування системи виявлення та використання внутрішніх резервів (ВВВР) безпосередньо залежить від відпрацьованості параметрів обліку впливу факторів на показники використання внутрішніх резервів і результативності їх практичного прояву. Через багато причин склалося так, що в проведенні перевірки механізму інформаційного забезпечення ВВВР увага переважно або певною мірою зосереджується на відслідковуванні тих чи інших кількісних показників при недооцінці вивчення якісних і структурних показників, умов та обставин, чому вони сформувалися саме такими, а також інформаційного забезпечення процесів, явищ і тенденцій, які при цьому проявляються. Це зумовлює необхідність повного і детального вивчення цієї проблеми, з одного боку,

як найважливішого механізму ефективного функціонування виробничо-господарських структур і належних їм ресурсів з метою виявлення та використання наявних внутрішніх резервів, а з другого – як проблеми, що тісно пов'язана з підтвердженням достовірності одержаної інформації.

Аналіз останніх наукових публікацій [1–7], в яких здійснені спроби розв'язання цієї проблеми та на які ми спираємося, показує, що застосування вибірок допомагає аудиторам працювати ефективніше, а також належно обґрунтовувати свої висновки.

У міжнародній практиці найбільші аудиторські компанії переважно використовують так званий "конвеєрний контроль". Він базується на непараметричній вибірковій статистиці, тобто синтезі динамічних нормативів та оцінці траєкторії розвитку будь-якої системи, зокрема BBVP. У цьому зв'язку автори статті поставили своєю метою розкрити сутнісне розуміння "конвеєрного контролю".

В його основі покладено аудиторську вибірку, яка полягає в тому, що аудитор працює з масовими сукупностями документів, господарських операцій, залишків на рахунках, оборотів з них сальдо, і часто замінює суцільне спостереження вибірковим, щоби зібрати релевантні аудиторські докази. При цьому аудитується вся генеральна сукупність, але конкретно перевіряється тільки її певна частина. Коли аудитор правильно організовує і проводить вибірконе спостереження, то він отримує достовірні, об'єктивні, точні аудиторські докази, що характеризують сукупність загалом (із деяким рівнем інформаційного ризику), і може сформулювати свій висновок про всю генеральну сукупність.

Визначити суттєві характеристики вибірки на практиці дуже складно. Під цим розуміють:

- скорочену назву вибіркового спостереження;
- способи відбору й аналізу вибірових даних для оцінки стану всієї статистичної сукупності, що спостерігається;
- характеристики власне вибіркової сукупності тощо.

Аудитор часто користується найпростішим (елементарним) видом вибірки. Однак на основі такого вибіркового спостереження теж можна обґрунтувати аудиторські докази. Статистична вибірка, безумовно, має переваги порівняно з проведенням підприємством суцільної перевірки всіх облікових записів документів (реєстрів) тощо, зокрема: більш висока оперативність; застосування в умовах, які виключають можливість суцільного спостереження; можливість значного розширення методики аудиту; підвищення якості аудиторських доказів; здешевлення аудиту і підвищення його якості.

В аудиті застосовують різні методики вибіркового спостереження. Головними є методи кількісних та якісних вибірок. За допомогою кожного з цих методів можна організувати вибірку як нестатистичну або як статистичну. В міжнародній аудиторській практиці прийнято окремо використовувати монетарне кількісне вибірконе спостереження, що дозволяє поєднувати методики кількісного та якісного вибірових спостережень. Воно застосовується згідно з міжнародними стандартами аудиту.

Нами вперше зроблена спроба вивчити не вирішені раніше аспекти загальної проблеми, зокрема визначення ролі аудиторської вибірки у дослідженні функції розвитку системи BBVP, динамічних нормативів і статистичної методологічної оцінки досягнення системою кількісних та якісних показників на підставі ефективного використання внутрішніх ресурсів підприємства, синтез динамічного нормативу кількісного показника використання цих резервів, що дозволить перейти від кількісного до структурно-динамічного критерію оцінки траєкторії розвитку системи BBVP.

Проведені на багатьох бавовняних підприємствах дослідження обґрунтовують правильність висновку, що скалярну оцінку результатів функціонування системи аудитор може здійснювати, використовуючи інформаційні зв'язки, котрі діють у середині системи BBVP і в її взаємозв'язках із зовнішнім середовищем. Від інтуїтивних оцінок ефективності він має змогу перейти до постійного науково обґрунтованого аналізу конкретних цифрових характеристик траєкторії руху вказаної системи. Для цього аудитору необхідно використати непараметричні рангові методи і динамічні нормативи, тобто застосувати структурно-динамічні критерії системи.

Методика аудиту, побудована на скалярній оцінці розвитку системи BBVP за допомогою таких критеріїв, надає нового змісту аудиторським свідченням. Використовуючи згадану методику, аудитор може оцінити стратегію розвитку підприємства, спрямовану на максимальне BBVP, провести стратегічний аудит.

У результаті дослідження ми прийшли до висновку, що ефективність системи BBVP залежить від ефективності здійснення кожної окремої її складової, в тому числі аудиторського контролю, який забезпечує об'єктивне вивчення причин і тенденцій траєкторії системи управління внутрішніми резервами, їх обліково-аналітичного інформаційного обґрунтування та забезпечення.

Подальші наукові розвідки в цьому напрямку стосуватимуться відстеження дії конкретних функцій управління системою BBVP на підприємстві (планування, регулювання, обліку, аналізу, контролю) та їх інформаційного забезпечення. В цьому зв'язку необхідно продовжити дослідження принципів побудови обліково-аналітичних систем, багатовекторної характеристики показників використання внутрішніх резервів тощо.

Література

1. Чумаченко Н. Г. Экономический анализ и управление производством. – К.: КИНХ, 1969. – 102 с.
2. Рудницький В. С. Методологія і організація аудиту. – Тернопіль: Економічна думка, 1998. – 192 с.
3. Мех Я. В. Інформаційне забезпечення управління внутрішніми резервами підприємства (методологія і організація): Монографія. – Тернопіль: Синтез-поліграф, 2003. – 340 с.
4. Мех Я. В. Облік і аналіз внутрішніх резервів промислового підприємства. – К.: НМК ВО, 1990. – 144 с.
5. Мех Я. В. Обліково-аналітична інформація в управлінні внутрішніми резервами (на прикладі підприємств промисловості України): Монографія. – Тернопіль: Економічна думка, 2002. – 553 с.
6. Мех Я. В., Сумкіна Н. В., Дерій В. А. Облік, контроль та аналіз в умовах ринкових відносин. – К.: НМК ВО, 1992. – 124 с.
7. Мех Я. В., Гавришків І. Р. Регіональні властивості економіки України: їх системне дослідження як передумова виявлення ефективності внутрішніх резервів. – Тернопіль: Економічна думка, 2003.